Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö

LAUSUNTO
14.9.2022

Eduskunnan Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta sekä Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asia: Lausuntopyyntö Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamisesta työtaistelun aikana

Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laiksi välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamisesta työtaistelun aikana.

Esityksellä hallitus pyrkii turvaamaan potilasturvallisuuden tilanteessa, jossa työtaistelun johdosta voi välittömästi vaarantua potilaiden henki tai terveys. Työtaistelupäätöksen tehnyt järjestö ei myöskään ole suostunut sopimaan suojelutyöstä.

Itsestään selvä lähtökohta on, että perusoikeudeksi katsottavan työtaisteluoikeuden käyttämistä ei tule rajoittaa lainsäädännöllä. Toisaalta yleisenä periaatteena tulee huomioida se, että oman perusoikeuden käyttäminen ei saa johtaa toisen perusoikeuden poistamiseen. Perusoikeudet toteutuvat eri tilanteissa ja aikoina eri vahvuisina ja voivat myös olla ristiriidassa keskenään. Oikeus elämään on keskeinen perusoikeus ja siihen kohdistuvat rikkomukset voivat olla peruuttamattomia. Kyseiseen oikeuteen kohdistuvaa rikkomusta ja uhkatasoa tulee kuitenkin arvioida tapauskohtaisesti ja muut perusoikeudet huomioon ottaen. Tästä syystä yhdistymisvapauteen kohdistuvien rajoitusten pitää olla tarkkarajaisia, välittömään uhkaan perustuvia ja oikeasuhteisia. Lakko-oikeuden rajoittaminen voisi olla mahdollista vain erittäin äärimmäisissä tapauksissa ja silloinkin sen on oltava viimesijainen ja erittäin tarkkarajaiseksi poikkeukseksi niin ajallisesti kuin soveltamisalankin osalta määritelty keino. Hallituksessa esityksessä tämä ei kaikilta osin toteudu.

Olennaisen tärkeää on, kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, että ennen kuin lain tarkoittamalla tavalla puututaan työtaisteluoikeuteen, tulee kaikin muin tavoin yrittää järjestää toiminnot hengen ja terveyden turvaamiseksi.
Ensisijaisesti työmarkkinaosapuolia tulee tukea sovun aikaan saamiseksi ja työtaistelun välttämiseksi.

JUKO on vastuullisena työmarkkinatoimijana rajannut työtaistelunsa aina niin, etteivät ne vaaranna kenenkään henkeä tai terveyttä sekä sopinut aina riittävästä määrästä suojelutyötä.

JUKOn huomiot lakiesityksen yksityiskohtiin

4 §

Lakiluonnoksen 4 §:ssä säädettäisiin siitä, että pykälän muiden edellytysten täyttyessä henkilön on tehtävä työnantajan määräämiä muita ammattitaitoaan vastaavia tehtäviä.

Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö

Pykälä on kirjoitettu niin, että työtehtävien muuttamista ei rajattu työtaistelusta johtuviin hengen ja terveyden uhkaan. Periaatteen toteaminen 1 §:ssä ei ole riittävää. Pykälä antaa työnantajalle siis liian laajat valtuudet muutoinkin kuin työtaistelun johdosta muuttaa työtehtäviä. Tätä emme voi hyväksyä. Tehtävien muuttamismahdolisuus tulee rajata työtaistelusta johtuviin tilanteisiin

Pykälän 1 momentissa on todettu työnantajan mahdollisuus määrätä ammattihenkilö suorittamaan tavanomaisten työtehtäviensä lisäksi tai sijasta ***muita ammattitaitoaan vastaavia tehtäviä,*** jos se on välttämätöntä asiakkaan tai potilaan hengen vaarantumisen tai terveyden tai välttämättömän huolenpidon vakavan vaarantumisen estämiseksi. Momentin perustelut jatkuvat siten, että ammattihenkilö ei saisi suorittaa sellaisia tehtäviä, joihin hänen koulutuksensa ja ammattitaitonsa ei anna riittäviä edellytyksiä. Määrättäessä henkilö uusiin tehtäviin, on työnantajan selvitettävä, mitä tehtäviä työntekijä on kykenevä tekemään.

Käsityksemme mukaan hoitohenkilökunnan vaje ja puuttuva suojelutyö esim. teho-osastoille tarkoittaa sitä, että työnantajat tulevat antamaan erityisesti lääkäreille suojelutyömääräyksiä. Painotamme mahdollisten määräysten antamisessa erityisesti sitä, että työnantajien on huomioitava ja varmistettava jokaisen lääkärin osaaminen tehtävään hyvissä ajoin ennen määräyksen antamista, mikäli annettu tehtävä/toimenpide ei kuulu lääkärin tavanomaisiin virkavelvollisuuksiin.

Lääkärien ja hoitajien tehtävät ja koulutus poikkeavat merkittävästi toisistaan eikä lääkärin koulutus tuo pätevyyttä kaikkeen hoitajan työhön. Esimerkiksi ja erityisesti teho-osastolla työskentelevien hoitajien työnkuvaan kuuluu erityistä osaamista vaativia tehtäviä, kuten erilaisten hoidossa käyttävien laitteiden käyttö, joihin lääkärillä ei ole osaamista joko lainkaan tai on vain osittain tai jokin muu välttämätön edellytys tehtävän/toimenpiteen suorittamiselle puuttuu tai on vaillinainen. Kuten esityksessäkin on tuotu esiin, tällaiseen, erityisosaamista vaativaan tehtävään pätevöityminen edellyttää erityistä kouluttautumista eikä hallituksen esityksessä tarkoitettu perehdyttäminen tehtävään tuo riittävää ammattitaitoa tehtävän suorittamiseen potilasturvallisuutta vaarantamatta.

Lisäksi saman 4 § perusteluissa on todettu, että määrättäessä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilö uusiin tehtäviin, on työnantajan selvitettävä, mitä tehtäviä työntekijä on kykenevä tekemään. Tältä osin esitämme, että perusteluihin lisätään ajanmääre ”hyvissä ajoin”. Lisäksi erillisenä mainintana on täsmennettävä, että mikäli henkilöllä, jota oltaisiin määräämässä tehtävään, ei ko. osaamista ole, suojelutyömääräystä ei ole mahdollista antaa ko. henkilölle. Mahdollisuus, että suojelutyötä määrättäisiin henkilölle, jolla ei ole tehtävään riittävää osaamista, on selkeästi suljettava pois. Suojelutyöhön määrätyllä on oltava mahdollisuus tosiasiassa myös kieltäytyä työstä, johon hänellä ei ole riittävää osaamista. Tilanne, jossa henkilö velvoitetaan tekemään työtä, johon hänellä ei ole tosiasiallista pätevyyttä tai hänen ammattitaitonsa on siihen puutteellinen, johtaa kohtuuttomuuteen hänen kannaltaan. Potilaan tulee voida olettaa, että häntä hoidetaan asianmukaisella ammattitaidolla.

Lääkärien vastuu potilasvahinkotilanteessa on laaja jo nykyisin, joten suojelutyövelvoite edellä esitetyssä tilanteessa johtaisi lääkärin kannalta kohtuuttomaan tilanteeseen oikeusturvan näkökulmasta. JUKO esittää lakiin lisättäväksi, ettei sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöä saa laittaa henkilökohtaiseen vastuuseen hoidossa tapahtuvasta virheestä tai vahingosta, mikäli

Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö

ammattihenkilö **a) tilanteen pakottamana tai b) työnantajan määräämänä** suorittaa kyseisen tehtävän. Lain perusteluissa tulee käydä ilmi, miten ammattihenkilön tulee ilmaista osaamisensa riittämättömyys.

Korostamme, että osaaminen ja ammattitaito on merkittävä asia erityisesti potilasturvallisuuden mutta myös suojelutyöhön määrätyn oikeusturvan näkökulmasta.

Edellä sanottu oikeusturvan täsmennys tulee lisätä myös virkaehtosopimuslain tarkoittamaan suojelutyöhön.

Kuntien yhteistoimintalain täydellinen sivuuttaminen ei ole perusteltua. Vaikka on ymmärrettävää, että päätöksiä joudutaan tekemään nopealla aikataululla ilman yhteistoimintamenettelyä, ei kuntien yhteistoiminta lain 15 §:n mukaista jälkikäteisestä yhteistoimintaa ole perusteltua sivuuttaa.

Pykälän tarkoittamassa tilanteessa tulee maksaa myös korotettu palkka säännölliseltä työajalta.

7 ja 8 §

Työaika- ja vuosilomasäännöksistä poikkeaminen valmiuslaissa säädettyyn tapaan ei ole perusteltua. Säännösten soveltaminen johtaa työntekijöiden ja viranhaltijoiden työssäjaksamisen näkökulmasta kohtuuttomuuteen ja lopputulos voi olla potilasturvallisuuden näkökulmasta päinvastainen kuin on tavoiteltu

Helsingissä 14.9.2022

Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry:n puolesta

Jouni Vattulainen Neuvottelupäällikkö